

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Kiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

מס

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה כוח מט קפא

שלחני ורוחו : (יז) בהאמר יהוה גאלה קדוש ישראל אני יהוה
אלהיה מלמדך להועיל מדריבך בדרך חלף : (יח) לוא הקשבת
למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים : (יט) ויהי כחול
זרעה וצאצאי מעיה במעיותיו לא יפרת ולא ישמד שמו מרפני :
(כ) צאו מבבל ברחו מפשעים בקול רנה הגידו הישמיעו זאת
הוציאוה ער קצה הארץ אמרו גאל יהוה עבדו יעקב : (כא) ולא
צמאו בחר בוח הולכים כמים מצור הזיל למו ויבקע צור ויזכו מים :
(כב) אין שלום אמר יהוה לרשעים :

מט (א) שמעו אלים אלי והקשיבו לאמים מרחוק יהוה מבטן
קראני ממעי אמי הופיר שמי : (ב) וישם פ כחרב חדה בצלדו
החב אני

ר יש ו

אזכוכן לפולחני : ועתה ה' אלים שלחני ורוחו • אמר נביא ופען ה' אלים
שלחני ומיטריה עירובי דברים מי שאמר זה לא אמר זה • ומדגש אגדה רבי
הנחומא פירש שמעו זאת • תורת משה שנא' זה זאת התורה • לא מרהש
בסתר דברתי בסיני והנביא אומר מעת היותה לאותו דבר שהו' אומר שם
אני • ולמדנו מכאן שכל הנביאים עמדו בסיני • ועתה שלחני להנבא איהם
ואף לשון זה ישנו עירוב דברים לא מראש בסתר דברתי אמרה שכינה מעת
היותה שם אני אומר הנביא ויש לפתור שלא יחו עירובי דברים קרבו אי שמעו
זאת שאני מתנבא לכם על מפלת בבל וגאולתכם לא מראש בסתר דברתי אותה
מעת היותה שגור הקב"ה להביאה שם הייתי לימדת משעת הגזירה הקב"ה
מעמיד הנביא סתיד להנבא על הדבר בסוד פמליא של מעלה ואע"פ שעדיין
אינו נוגד : (יט) כמעותיו • שלים כדגי הים לרוב : (כב) לרשעים •
לנצוד נגר וזרעו :

מט (א) מבטן קראני • משאני נבטן עלתה לפניו במחשבה להיות שמי
ישעי' להנבא ישועות ונחמות : (ב) וישם פי כחרב חדה • להוכי' את
הרשעים

מכלל יופי

מענין חלול ומשאר והוא תמורת הקדישה : (יב) מקראי • פעול מן פגוש ופידוש שאני
קראתיו ירא : ואתם נקראים על שמו ישראל : (יג) טפחה • פועל הכנף מן טפח יבקצת
ספרים מדויקים טפחה בקמ"ץ חט"ף ופירוש טפחה תכן אותה בטפחו כמו שאמר ושמים נורת
תכן : (יד) כשרים • חסר ב"ת השמות והוא כמו כשרים וכן לוגות בית אטף שהוא כמו
נב"ת אכיה ורבים כמוהו : (טז) ורוחו • ומלאכו • ובמכלל ורוחו ו' בייקוס ב"ת העקר
כמו

ישעיה כ"ט

החביאני וישמיני לחץ ברור באשפתו הסתירני : (ג) ויאמר לי
עבדך אתה ישראל אשר בקה אהפאר : (ד) ואני אמרתי לך
יגעתו לחזו והכל כחי כליתי אכן משפטי את יהוה ופעלתי אד
אלהי : (ה) ועתה אמר יהוה יצרי מבטן לעבד לו לשובב עול
אליו וישראל לא לו קדי יאסף ואפכר בעיני יהוה ואלהי היה עני :
(ו) ויאמר נקל מהיוהף לי עבד להקים את שבטי יעקב ונצור
ונצורי קדי ישראל להשיב ונתתיף לאור גוים להיות ישועתי עוד
קצה הארץ : (ז) כה אמר יהוה גאל ישראל קדושו לבוה נפש
למתעב גוי לעבד משלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו למשע
יהוה

ר ש י

הרשעים ולהתנבאות עליהם פורענות : כלל ידו החביאני : שלא יוכלו להרע
לי : לחץ ברור . מורט , קלי"ר בלע"ז Clair. (כל"ח גלעננד , פחליוט ,
וכן לר בתענית ז' ז' בד"ה בהיסח הדעת) , באשפתו כלי נרחק החנים
שקורים קוייבר"ח בלע"ז , (בכ"י רש"י קובי"ר , והוא ל"א קעביר כמו בחינה
ג' י"ג) : (ר) ואני אמרתי להביל יגעתו . כשרחיתי שחני מוכיח וחני
שומעים : אכן משפטי אתה' . הוא יודע שאינה מאחי אה מאחס : (ה) לא
יאסף . אליו ישוב בתשובה : (ו) נקל מהיוהף וגו' . מחנה קטנה היא
בעיני שחא לך זאת לבדה שחא לי עבד להקים את יעקב ולהשי' אי נצורי
ישראל והנני מוסיף לך עוד ונתתיך לאור גוים להנבא על מפלחה של בבל שחא
שוחה לכל העולם . נצורי ישראל . כמו (משלי ז') ונצורת לב שלבס מוקף ימי
הרכורי עבירה כעיר נצורת מוצר הנרי' עליה : (ז) לבזה נפש . נפש בזויה
לישראל שסס בזויה : למהעב גוי . למי שהגוי מתענווהו עבד למושלי' עליו :

מכרל יופי

כמו ברורו והוא פירוש הנאון רב סעדיה על דרך ותעד גם ברוחך ביד נביאך וכמוהו דרשו א'
דעו כמו במעחו : (יח) לוא , נכתב בר"ו ואל"ף וענינו כמו אס : בגלי הים , בקר"ו
כן לפי שהם מתגלגלים בתנועתם : (יט) וצאצאי מעיך , הננים והננות : במעתי' ,
בא"ע א"ת הנרון כי האחד מעה כמו פאה ולא נשתנה פאות מפני האל"ף זה נשתנה
ופירשו כצאצאי מעי הים "ד והם "ד הדנים ואמר" כמו על דרך וידנו לרוח בקרב
הארץ , ויש מפרשים כאעותיו על אנני הפול לפי שנהם אננים קטנות דמות המעות הנמר
בדברי רבותינו ז"ל מעות קטנות וכן תרגם יונתן כפרודוהי והם אנני הפול שהם פרוחת
קטנות : (כ) ברחו מכשדים , אינו ענין בריחה ממש כי אין בריחה ממש אלא על סבת
נפש אך פירוש ברחו במקום הזה למהר השלימות , וכן לברוח תרשישה כי עלפני ה' הוא ברח :
(כב) אמר ה' , זהו אמר ה' ושלמטה בפרשת כי כה אמר רם ונשא שוכן עד אמר אלד
והסימן ה' אלדי אותה :

מט (א) פי

ויינער שיצענדען מאַכט ; מאַכטע מיך צום פֿליממענדען פֿפֿייל , פעוואַהרטע
 אין זיינעם קעכער מיך אויף * (ג) ער שפּראַך צו מיר : „ מיין קנעכט ביסט דוא ,
 „ ישראל , רורך דען איד מיך פֿערהערליכע ! „ — (ד) איד דאַכטע : אומזאָנסט
 מיהטע איד מיך , אום טאַנד אונד אויסעלקייט פֿערשווענדעטע איד מינע קרעפֿטע ;
 אַפֿער פֿירוואַהר ! מינע זאַכע איזט ביים עוויגען , מינער אַרבייט לאָהן בייא
 מינעם גאַטטע . (ה) אונד נון שפּריכט דער עוויגע , דער אין מוטטערלייכע צו
 זיינעם קנעכט מיך בילדעטע , אויף דאָס איד יעקב איהם צוריק פֿיהרע , ישראל
 איהם זאַממלע ? ער — דער עוויגע — דער מיך האָך אין עהרען זעצטע , מיין
 גאַטט , דער מיין שוועהר איזט — (ו) ער שפּריכט : „ איין גערינגעס איזט'ס ,
 „ דאָס מיין דיהנער דוא זייעסט ; יעקב'ס שטעטמע עמפּאָר צו העבען , ישראל'ס
 „ געפֿאַנגע צו בעפֿרייען ; איד מאַכע דיק צום ליכט דער פֿעלקער , מיין הייל
 „ צו פֿערברייטען ביים אַן דער ערדעוונדע . “ (ז) זאָ שפּריכט דער עוויגע ,
 „ ישראל'ס ערלעזער , זיין הייליגסטער , צודען נידערגעריקטען זעלען , צום
 פֿעראַכטעטען פֿאַלקע , דער מעכטיגען שקלאַפֿען : קעניגע זעהען עס , ערהעבען
 זיך , פֿירסטען בעטען אַן ; דים פֿאַלפֿיהרט דעם עוויגען טרייע , ישראל'ס
 הייליגסטער

ב א ו ר

אזכל למנוע עצמי מלהתנבות , כי הוא סס פי כחרב חדה , לדבר העתידות , בחיתוך לשון ,
 בלא מורא . (רד"ק) . בעל ירונו' . שלא יוכלו להרע לי ישראל , חף על פי שדברתי עליהם
 רעות . (הכ"ל) . וישימני וכ' . לירות בלאוני למרחיק לאומות * (הכ"ל) . באשפחו
 החסורני . לפי שדמה עבדו לחן , דמה סתרי האל לאשפה , שהחנים נסתרים סס , ופירוש
 בדור מרוק ומרוט , עד שהיו זך וכרור . (הכ"ל) . (ג) עבדי אהה ינו' . הוא מורע ישראל ,
 אשר נך אחפאר , או אהה ישראל , אהה נחשז עעיני ככל ישראל , והוא הכבון . (ראב"ע) .
 (ד) ואני * גס אלה דברי הנביא בעד נפשו . (הכ"ל) . אמרתי . בלבי * לרוק יגעתי .
 שהגעתי נפשי , להוכיח את ישראל , ולא שמעו * אכן וכי' . משפטי אלל השס , שיתן לי שכר
 על יגיעתי , וככס ופעולתי , כמו (ויקרא י"ג י"ט) ולא תלין פעולת שכיר . (הכ"ל) .
 ופעולתי . ואנר עובדי . (הכסדי) . וכן תרגומתי בל"א (ה) ועהה אמר וגו' . קישור
 הכתוב הזה עם הבא אחריו , הוא , שאמר הנביא : ה' אלהים , אשר יכרני מבטן אמי ,
 להיותי עבדו כאמנו , להשיב יעקב לעבודתו ולתורתו , ולאסוף ישראל אליו , שידבקו בו ,
 ויאהבו אותו ככל לבנם וככל נפשם ; אלהי הכבוד , אשר כבדני לעוררני ברוח קדשו ,
 ואשר היה תמיד מנוס ומסתור לי בעת צרה , הוא אמר אלי : „ דבר קל וקטן הוא בעיני ,
 „ אהה עבד לי , להרים קרן שנטי ישראל , ולהשיב כדתי יעקב , הנטורים בגלות המר
 „ במצוק ובמזור , אל ארמתם ; והנה אשימך עוד לאור מאיר עיני העוורים , ככל
 „ העמים , אשר על פני האדמה , לכשר יושעתי עד אפסו ארץ . “ לשובב וכי' . לאתנא
 דבית יעקב לפולחניה , וישראל לדחלתיה יתקרב * (הכסדי) . לו יאסף * השורש , שהיא
 בו"ו , כאשר הוא קרי , וכמהו (תהלות ק' ג') הוא עשני ולו אנטנו , ומניייהס , והנאון
 אמר , לא יאסף , לא ימות , כי מנהגו לפרש כדרך קרי וכדרך כתיב , והנכון מה שאמרתי ,
 דק האל"ף הכתוב הוא תחת וי"ו , כאשר פירש רבי יהודה המדקדק כ"ע * (ראב"ע) .
 (ו) ונצורי ישראל להשיב . ונלוות ישראל לאתנא * (הכסדי) . (ז) לבוזה נפש ינו' .
 אמר הא בעבור ישראל , שהוא צנוי נפש , ומנועב אותו כל גוי , והוא עבד מכמה מושלים ,
 עוד יראה , שיראוהו מלכים , ויקומו מפניו , וארים , וישתחוו לו * (רד"ק) . למתעב

תרגום אשכנזי

הייליגסטער , דער ריך איבערקאָהר . (ח) אונד פֿערנער שפּריט דער ערד
צור גנאָדענצייט ערהער' איך ריך , רעטטע ריך אָם טאַנע דעם היילם ;
בעוואָהרע ריך , מאַכע ריך צום פֿאַלקסמונדשטיפּטער , דאָן רֿאַגד צו
פֿערהערט געווענע ערבניטער צו פֿערטהיילען . (ט) שפּריך צו דען אייגענע
קערטען : „ קאַמט דעררויס ! “ צו דען יִיז פֿינסטערניס שמאַכטענע
„ צייגעט אייך ! “ — אויף שטראַסען וואַנדעלן זיא , רוהען אויף אַללען הונדערט
(י) זיא הונגערן ניכט , דורסטען ניכט , ברענגענרע וואַנע שטיכט זיא ניכט
דען איהר ערבאַרמער פֿיהרעט זיא , לויטעט זיא אָן וואַססערקוועללע .
(יא) „ איך מאַכע אַללע בערגע עכען , באַהנע דיא שטראַסען אַללע . “
(יב) זיא ! דיוע קאַממען אויס דער פֿערגע , אונד זיא ! יענע פֿאַן מיטטערטאָג
אונד

ב א ו ר

גוי וכו' . לדחלטין בני מלכותא . לדהו ענדן לשלטונין , להון מלכין יחון , ויחון
דכרכין , וימנדן . (הכשרי) . למען וכו' . אמונת ה' מעשה זאת הטובה לישראל .
את דברו , אשר דבר מלאו עבדיו הנביאים . (ח) בעת רצון וכו' . דברי האלהים
הנביא . לברית עם . לברית ברית בין ה' ובין עמו ישראל . להקים ארץ . להקים
ארץ ישראל . (מדברי רד"ק) . להנהיל וכו' . להנחיל לשבטי יעקב את ארנם , שמה
שמה עד עתה בשוונס . (ט) לאמר וכו' . למימר לדאמירין בני עממיה : „ סוף !
ולרעגיין בני מלכותא , כד בקבלא : „ אמתלו לכבוד ! “ (הכשרי) . שפיים .
הנבוים , וכן (במדבר כ"ד) וילך שפי . (רד"ק) . טרעיהם . מישריהון . (הכשרי)
וכן תרגומתי אשכנזית . (י) שרב . הארש הזה את הוא לזרשים : זרב , שרף וכו'
בחיילף אותיות השייכים ואותיות השפה , וכלם ענין ארופה ויקידה . (יא) ומכלותי ירוש
באה שלת ירוחן עם חסלות , כמו (שיר ה' ח') אסתמנלו את דודי , והעיקר , את
סהכל לשון רבים , לא יפסו לאמור על נקבות בלשון זכרים , ויש אומרים , כי טעם כל
שהנים יהיו רבים , עד שילכו על ההרים , ויפראו ירוחן על השנים , כאו הוא
ועל מסלות ירוחן . (בן עזרא) . (יב) הנה אלה וכו' . זכר ארבע הפאות , שמה
מיזריה בכלם . (מדברי רד"ק) . מרחוק . מורח . (בן עזרא) . והנה אלה וכו'
והא חילין מבוטא ועומעכא , וחילין מחרע דרומא . (הכשרי) . מצפון . האגל
(בן עזרא) . וטים . אזור , כאשר הוא כתוב (עזרא ו' כ"ב) והסב לכ מלך אש
(הג') . מארץ סינים . הוא הדרום , כמו שחרגס יונחן : מחרע דרומא . (מדברי
(ד"ק) . וכוונת הנביא על מסו בנבול ארץ מצרים , שהיא דרומית מערבית לארץ ישראל
כנדע , סביב למעו הגדול , הנבנה באלמת טיט וסומר , ונקרא בעבור זה בלשון עבר
(יחזקאל למ"ד ט"ו ט"ו) מענין טינא בלשון כדים , בחילוף אותיות דטל"ת טס"ת
וכן נקרא בלשון ההיא טין בט"ת , וגם הייבוס קראו את המבצר החזק ההוא (פעלוזיא)
עין המלה (פעלאם) , המורה בלשונם על רפא וטיט . וקרוב לעיר הקדומה הזאת נמצא
עיר נטרה , נקראת עתה נפי הערביים (טאמיאטרהא) , ויושבי (אייראפא) קראו
(ראמיעטטע) . והנה גם ראב"ז כטה לדעת זאת , ועל פי זה תרגומתי אשכנזית .
איכל להעלים מן , קרא געים ! את אשר ראיתי בענין זה בניאור החכם ר' יואל בר
ז"ל לספר תהלות (ק"ו ג') , חה לשוט : „ וטים , סיעורו ומיטין , והטעם על
הדרושי , כי הסלק היותר גדול מאוקיאטס הוא בדרושו של עולם , כידוע לידעי מסכת
כדור הארץ , וכן חרגס יונחן : וכן יחא דרומא , ואמר לי החכם השלם , התורני מל
הירץ ויוזל כ"י , שגם זה טעם ואלה מנפון ומים , כי כשידבר מנבולות ארץ ישראל , יס
ים כינוי לפאת מערב , על ים האמצעי , אמנם כשידבר מנבולות כל הארץ , יסיה

יהוה אשר באמן קדש ישראל ויבחרך : (ח) כהו אמר יהוה
 בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך ואצרך ואהנך לברית עם
 להקים ארץ להגהיל נחלות שממות : (ט) לאמר לאסורים צאו
 לאשר בהשך הגלו על דרכים ירעו ובכל שפיים מדעיהם :
 (י) לא ירעבו ולא יצמאו ולא ייבם שרב ושמש כי מרחמם יגהם
 ועל מבועי מים ינהלם : (יא) ושמתו בלהרי להרף ומסלותי
 ירמון : (יב) הנה אלה מרחוק יבאו והנה אלה מצפון ומים ואלה

מארץ רש"י

מלכים יראו אותו וקמו : אשר כאמן • לשמור הנטחתו שהנטיח לאברהם על
 המלכות כענין שנאמר והגה חנור עשן וגו' (ראשית ט"ו) : קדוש ישראל •
 הוא ויבחרך : (ח) בעת רצון • בעת חפלה שאתה מתרצה ומחפיו לפני : וביום
 ישועה • שתהא לריך לישועה : ואלרך • ואשמרך : לצרית עם • להיות
 עם צרית לי : להקים ארץ • ארץ ישראל הנחירה לי בכל הארצות : (ט) לאמר
 לאסורים צאו • לעת אשר אומר לאסירי גולה צאו : שפיים ה"י נגידן גחלי
 מים : (י) שרב • חום : (יא) ושמתו כל הרי להרף • כלפי שאמרו ע"י
 חורבנה (לעיל ל"ג) שנה עובר אורח עכשו ישובו וילכו בעובדים ושבים :
 ומסלותי ירמון • כלפי שאמר (סס) נשמו מסלות נתקלקלו מאין מתקן אוהם
 עכשו ומסלותי ירמון יתקנו קילקול הדרכים ויגביה אותם כמשפט בחלוקי
 חננים ועפר : (יב) מארץ ביטס • מארע דרומא : (יג) כי נחם ה' את

עמו

מכלל יופי

מט (א) פי • היו"ד למדבר בעדו ויו"ד השם נפקדה שלא יתכן בלשון לקנן שני נחיס
 וסניכס אות אחת ולומר פיי בהנעת היו"ד הראשונה כד נס כן על הלשון :
 (ד) בליתו • נכר"י הלמד : (ה) וישראל לו יאסף • כן קרינו"ו ופירושו יאסף
 ישראל לו כלומר לעבדתי • וכתוב לא יאסף באל"ף ופירושו הכתוב בתמיה : (ו) נקל •
 תאר כפעל מן הכפולים לגורם פעל • ופירושו בתמיה והוא חסר ה"א התמה כאלו אמר הנקל :
 ונצורו • מענין חרבה כמו ונצורו ילטי : (ז) לבזה נפש • ענין צוין • והוא תאר במקום
 פעול כאלו אמר לבזוי נפש : למחעב נוי • תאר במקום פעול נפלא והוא ממלא על כל
 גדותיו שהוא כמו מלא • או פירושו למי שכל נוי מתעבו : (ח) שממות • תאר
 והמ"ס נכר"י : (ט) ובכל שפיים • מקומות הנחיתים וכך ילך שפי" : (י) מבועי מים •
 נביעת המים היא יביאם מהעוקר ושראונע : (יא) ומסלותי • ענין הרמה וההנחה
 שמרימים הדרך נאננים שמימים בה : (יג) יפצחו • כתוב ופצחו קרי והענין אחד
 ופירושו הרמת קול בשעתה : (טז) על כפים כמשמעו מלאן קף ופירושו כאלו על כפיים
 חקיתך שאראה אותך תמיד וכן פירשו הראש"ע וכן תרגם יונתן [וישגשג כפך פירש הן על
 כפיים חקיתך עננים כמו על כפיים כסה אור ל"ט] : (יז) מהרו • ענר במקום עמיד

כש

ישעיה מט

מֵאָרֶץ סִינִיּוֹם : (יג) רְנֹו שָׁמַיִם וְגִילֵי אָרֶץ קָמִין בּוֹיָם יִפְצְחוּ וּפְתוּחֵי
דְּרִים רִנְּה פִּינְהֵם יְהוֹה עִמּוֹ וְעֵנְיוּ יִרְהֵם : (יד) וְהֵאמְרוּ צִיּוֹן
עֲזָבֵנִי יְהוֹה וְאֲדֹנָי שָׁכַחֵנִי : (טו) הִתְשַׁבַּח אִשָּׁה עוֹלָה מִרְחֹם בְּךָ
בְּטִנְיָה גַם־אֵלֶּה הִשְׁבַּחְנָה וְאֲנֹכִי לֹא אֲשַׁבַּחְךָ : (טז) הֵן עַל־כַּפַּיִם
חִקְתִּיךָ חוֹמַתֶיךָ נִגְדֵי הַמִּיד : (יז) מָה־רוּ בָנִיךָ מִהָרְסִיךָ וּמִתְרִיבֶיךָ
מִמֶּךָ יֵצְאוּ : (יח) שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָּל־ם נִקְבְּצוּ בְּאֹרֶךְ יָדְךָ
אֲנִי נֹאֵם־יְהוֹה כִּי כָּל־ם פְּעַדֵי הַלְּבָשִׁי וְהַתְּקָשָׁרִים פִּכְפְּכָה : (יט) כִּי
חָרַבְתִּיךָ וְשִׁמַּמְתִּיךָ וְאָרֶץ הָרְסָהֶךָ כִּי עָתָה רִצְצֵרִי מִיּוֹשֵׁב וְהַרְסֵה
מִבְּלָעֶיךָ : (כ) עוֹד יֵאמְרוּ בְּאֹזְנֶיךָ בְּנֵי שְׂפִלְיֶיךָ צִרְלֵי הַמַּקּוֹם גִּשְׁתָּה
לִי וְאִשְׁבָּה : (כא) וְאִמְרָהּ בְּלִבְכֶךָ מִי יִלְדֵלִי אֶת־אֵלֶּה וְאִמְרָהּ
שְׂבוּלָה

ר ש י

עוֹמוֹ . (ד) וְהֵאמְרוּ צִיּוֹן . הִיא הִיְתָה סְבוּרָה שֶׁשָׁכַחְתִּים : (טו) הַתְּשַׁבַּח
חֵשֶׁה עוֹלָה . עוֹלָל שָׁלָה : מִרְחֹם בֵּן צִטְנָה . מִרְחֹם עַל בֵּן צִטְנָה : גַּם אֵלֶּה
הַשְׁבַּחְנָה . אֲפִילוֹ הֵם אֵלֶּה הַשְׁבַּחְנָה . חֲנִי לֹא הַשְׁבַּחְךָ : (טז) עַל כַּפַּיִם
עַל כַּפֵי רוּחָה חֲנִי כֹאִילוֹ חֵת הַקּוֹקֶה עַל כַּפֵי לְרֹחוֹתֶךָ וּלְזִכְרֶךָ תִּמִּיד . דַּחַמְךָ
כַּפֵי מַעַל עֵנְנֵי כְבוֹד כְּמוֹ (חִיּוֹב ל"ב) עַל כַּפַּיִם כֶּסֶה חוֹר : (יז) מִהָרֹוּ צִיּוֹן
לְשׁוֹב . (יט) חֲנִי מִיּוֹשֵׁב . תְּהִי צִרָה מִרֹוּב יוֹשְׁבִים שִׁבְחוּ לְחֹבֶךָ יִשְׁלַח
הַמַּקּוֹם נֶד מִלְּבָבוֹת לֶהֱסֵב צַחִים : (כ) בְּנֵי שְׂבוּלֶיךָ . בְּנֵים שֶׁהֵיחָה שְׂבוּלָה
מֵהֶם : גִּשְׁתָּה לִי . הַחֲקֵרֶכָ לֵד אַחַר בְּשָׁבִילִי וְחֲשֵׁנָה : (כא) גִּלְמוֹתֶיךָ
שׁוּלְד"א בְּלַע"ז (הוּא זַעֲנַע"ט , Seulet. בְּל"א חִיּוֹמָאֵם וּכְן פִי הַרְד"ק קִיּוּחָה
וְשׁוּמָה)

ב א ו ר

כִּינִי לְפִתַח דְּרוֹם , עַכ"ל , וְהוּא כֹכַב מֵאֹד , מִטַּעַם זֹכְרֵטוּ . וְלִדְעוֹתוֹ יִהְיֶה טַעַם וְלִלְוֵה
מֵאָרֶץ סִינִיּוֹם עַל הָרֶן (כִּינָא) , אוֹ (שִׁינָא) , הוּא בְּמִזְרַח שֶׁל עוֹלָם , וְטַעַם וְאֵלֶּה מִתְּחִלָּה
יִבְאוּ , עַל־פִּתַח הַמַּעֲרָב שֶׁבְּעוֹלָם . " (יג) רְנֹו וְגו' . דַּחַךְ מֵשֶׁל , אוֹ רִכְכַת שֶׁמֶס ,
לְהִיּוֹת הַאֲוִיר זָךְ , וְהֵאָרֶץ , לְתַת נֶמֶס , וְכֵן הַהֲרִים . (רֵאז"ע) . שְׂמִיּוֹם וְכו' . גִּשְׁתָּה
שְׂמִיּוֹ , וְכוּעִי , אֲרַעֵא ! וְכוּעִי , שׁוּרִיא , תִּשְׁבַּחְתָּא ! אֲרִי עֲתִיד ה' לְנַתְּתָא עִמִּי , וְעַל
עֲבוּתֵהּ יִרְחַם . (הַכַּשְׂדִי) . (יד) וְהֵאמְרוּ צִיּוֹן וְגו' . אֲמַרְהָ זֶה , לְאֹדֶךָ הַנֶּמֶס ,
שִׁדְמָה , שְׂעוּכָה הַלָּ , וְשִׁבְחָה . (רֵד"ק) . (טו) הַתְּשַׁבַּח וְכו' . בְּעִבּוֹר שֶׁהֵשֶׁם אֶם בְּתוֹכָהּ
כָּל הַנְּקֻבוֹת , לְרַחֵם עַל יִלְדֵיךָ , אֲמַר כֵּן . (בֵּן עוֹרָא) . עוֹלָה . בְּנֵה הַקָּטָן , כִּי הוּא
מִרְחֹמֹת עֲלִיוֹת יוֹתֵר , בְּעִבּוֹר שֶׁאֵין לוֹ כֶּסֶם , לְנַקֵּשׁ פְּרַנְסָתוֹ , כְּמוֹ הַגְּדוֹל . (רֵד"ק) . מִהָרֹו
בֵּן בְּטִנְיָה . אֲמַרוֹ הַמַּפְרָסִים , שֶׁהוּא כָּל־עֵינֵן בְּמַלְּבוּשׁ שׁוֹמֵט , וְהַר"י אֲכַרְבֵּנָא פִירַשׁ , כֵּן
בְּטִנְיָה נֹשֵׂא הַמַּאֲמָר , וְשִׁיעוּרוֹ : הִסְבַּח בֵּן צִטְנָה אֶהְבַּת אֲמֵן ? וְעַל פִי זֶה מִתְּרַנֵּם בְּל"א
(הַסָּכֶם)

תרגום אשכנזי

קפד

אונד אבענד , אנדרע אויס דעם לאַנד' דער סינים . (יג) יויכצעט , איהוד
 דיממעל ! פֿראַהלאַקקע , ערדע ! בערגע , יובעלט לויט ! — דער עוויגע
 טרעסטעט זיין פֿאַלק , ערבאַרמט דער עלענדען זיך . — (יד) ציין שפּריכט נאָך
 איממער : דער עוויגע האַט מיך פֿערלאַססען , גאָטט האַט מיין פֿערגעססען .
 (טו) קאָן איין ווייב איהרעס זייגלינגס פֿערגעססען ? פֿערגעססען לייבעספֿרוכט
 מיטטערליכע געגענליכע ? — געשעהע עס איך — איך פֿערגעססע דיין ניא .
 (טז) זיהע ! וויא אויף דהענדען געצייכנעט ביסט דו' מיר , דינע מויערן מיר
 שטעטס געגענווערטיג . (יז) שנעלל איזט דינער זעהנע ווידערקינפט , דינע
 צערשטערער אונד צערטריממער ענטאילען . (יח) ערהעבע דינע אַויגען
 אומהער , אונד שויע ! וויא פֿערוואַממעלט אַללע צו דיר קאַממען ! — זאָוואַהר
 איך עוויג דוירע ! שפּריכט דער עוויגע , וויא שענער שמוק זאָללען זיא דיר בע-
 קליידען , אומגעבען דיר וויא ברויטגעשמיידע . (יט) יענע ערען , צערשטערטען
 פֿלעצע , יענעס טריממערפֿאַללע לאַנד — זיה ! איזט דען בעוואַהנערן צו ענג ,
 נון פֿערדערבער ענטפֿערנט וינד . (כ) יא , פֿאַרמאַלס פֿיירוואַיזטע מוטטער ,
 באַלד דערט דיין אַהר דער קינדער שטיממע : „ צו'ענג איזט מיר דער אָרט ,
 „ שאַפֿ' מיר רוים צום נידערלאַססען ! “ (כא) באַלד פֿראַגט דיר דיין הערץ :

„ ווער

ב א ו ר

(הכס המבאר בהפטרות) . גם אלה וגו' . גם ים נשים אכוריות , ששכחה בנין ,
 או ענין , ויתכן , ששכחה לה . (ראב"ע) . (טו) הן וכו' . הא כדעל ידן את
 צירא קרמי . (הכסדי) . ואמר הגאון , כי על כפיס הענים , ולפי דעתי , שהכתוב דבר
 על לשון בני אדם , כי על כפיס תקותיך , שאראה אותך תמיד , והעד הכי פסוק , כמשפט .
 (בן עזרא) . על כפיס הקותיך . הדיבור הזה לא נמצא בספרי הקודש , כי אט במקום
 הזה . וכראה , שהוא רומז על הנימוס , אשר היה נהוג בין העמים הקדמונים , לכיור נצטב
 או נמוכת אש סימונים על הוד , או על חלק אחר מן הגוף , ובהם היה ניכר מצב האדם בין
 אחיו , ולמי הוא . ופה הוא ניור חושי , כי לא אמן ישראל משהו , וגואו לנצח לא ישכחו ,
 ודבר הנביא בלשון בני אדם , כביכול , כאילו עשה לו ה' סימן ואות , שלא ישכח . וראה
 בדברי הרד"א ז"ל בזה . ועל פי הדברים האלה יתורגם מחמה : וזה יכתוב ירו לה'
 (למעלה מזה מ"ד ה') בל"א : (יענער שרײַבט אין זיינע האַנד : איך בין דעם עוויגען) ,
 ולא כמו שכתבו רד"ק ז"ל ושאר מפרשים , שהוא דרך משל , רק יבואר לפי הודאת המלות
 במשמען . (המבאר בהפטרות בהערותיו האשכנזיות) . חומותיך . פירוש , חומותיך
 ההרסות . (רד"ק) . (יז) מהרו בניך . לשון אל ארנס . (המבאר בהפטרות) .
 מהרסיך וגו' . כלומר , אותם , אשר הרסו והמריבו אותך , מהרו ללצאת ממך , ולעזובך .
 (הכ"ל) . (יח) שאי סביב וכו' . כי מכל פאה ינאז כלם , כל בניך מכל הפאות . (רד"ק) .
 חיו אני וגו' . זו ההנצחה , שלא תשוב אחור , כי נשבעתי , בהקנן כל ישראל אֵיך , יהיו לך
 כמו העדי , והקישורים לכלה . (הכ"ל) . (יט) כי עהה וכו' . כל המרבות והשוממות יהיו
 מיושנות , עד שתכרי מרוב יושנים . (הכ"ל) . הצרי מיושב . תדחקין מיתנ . (הכסדי) .
 ורחקו מבלעיד . משחיתך ירחקו בקצה הארץ , שלא יבא עוד בנבולך משחית . (רד"ק) .
 (כ) בני שכוליך וגו' . שיעירו : לפנים היית שכולה מהם , אבל עתה יאמרו : בר לי
 המקום , וכו' . (המבאר בהפטרות) . (כא) וגלמודה . כתרומון , ויודא , ורש"י ז"ל
 כתם : (שולדא) בלע"ז , והוא (זאלישער) , בל"א (איינוואם) . (המבאר בהפטרות) .
 וסורה

תרגום אשכנזי

ווער שיף דיוע קינדער מיר ? וואָר איד ניכט קינדערלאָז אונד איינזאַם ?
באַנט אונד פֿערוויזען ? — ווער זאָגן זיא מיר אויף ? איד וואָר יא אונד
אונד פֿערלאַססען — וואָ לעבטען זיא דען ? — (כב) דען זאָ שפּאַר
גאַטט , דער הערר : איד דהעכ' עספאר צו פֿעלקערן מינע דהאַנד , פֿרעמד
גאַציאָנען ערהעכ' איד דאָו פּאַניר , אונד זיא ברינגען זיא זעהנע אים אים
זיא מעכטער אויף שולטערן דיר געטראָגען . (כג) פֿירסטען זינד איהרע פֿעלקער
פֿעטער , עדלע פֿרויען איהרע זינגערין ; פֿאַר דיר פֿאַללען זיא אויף דאָו אונד
גידער , לעקקען זיינער פֿיסע שטויב . דוא לערנסט דאָן , דאָס איד דער טוהר
בין , דער מיר פֿערטרויעט , ווירד ניא צו שאַנדען ווערדען . — (כד) ווער
זייסט דעם מעכטיגען אָכער זיא בייטע ? ווּיזא ענטרינגט דער גערעכטע
געפֿאַנגענשאַפֿט ? — (כה) זייע ! זאָ שפּריכט דער עוויגע : יא , ענטרינגט
ווערדען דעם מעכטיגען זיא געפֿאַנגען , זיא בייטע ענטרינגט דעם געפֿאַנגען
טהעטיגען ; דען איד פֿיהרע זייגען שטרייט , איד ערדעסטע זיא קינדער זיא
(כו) פֿאַן איינגעזען זאָללען אונטער דריקקער צעהרען , פֿאַן איינגעזען
זיא פֿאַם וויינטאָסט , טרונקען ווערדען ; דאָס יעדעס געשעפֿ ערקעננע , זיא
איד , דער עוויגע , זיין רעכטער בין , איד — דער מעכטיגע יעקב'ס —
ערלעזער .

ג (א) זאָ שפּריכט דער עוויגע : וואָ איוט דען איירער מוטטער זיידעכרין
וואָסט

ב א ו ר

וסורה . מוסרת מכל אדם , הכל אומרים עלי : סודו ממנה ! (רס"י) . וכן תרגם
המתרגם אשכנזי . ואלה וכו' . וזילין מן רבי ? הא אנה אשת ארית בלחודי ? אילן
היו ? (הכסדי) . (ככ) הנה אשאוני . כאשר ישא האלסי ידו , ויראהו , וכן ארס
והטעם , שאידיע זאת החשיבה . (בן עזרא) . נסי . פירקא בלע"ו , (והוא טעם
ובל"א שטאָנגע) , כמו (למעלה מזה למ"ד י"ז) : וכנס על הגבעה . (רס"י) .
זרוע , או כנף הנגד , וכן (נחמיה ה' י"ג) גם סנני נערת . (רד"ק) . (כג) יחם
אורח לחרך אחר הוא בהיראמו עם אורח לקק , וגם האשכנזי יאמר בלשון (לעקק)
זין הפעל הינוי (ליקין) . (כד) היוקח וכו' . הם דברי האומות : איד יוקח מנבור
מלקח ? כן איד יחמו ישראל מתחת רשותו ? (מדברי רד"ק) . והנביא אף ושאני ,
נפני עמו , כאו האומות שאים כואת . (העגלר בהפטרות) . ואם שבי צדיק יחמו
בעבור נדקתו , אחר מלקחו הנבור . (ראכ"ע) . (כה) גם שבי וגו' . אף דמט
חתיב , ודעו תקיפין אשויב . (הכסדי) . יריבך . רבים אמרו , כי ארבו מבעלי
נראשונה , ואחרים אמרו , כי הוא הפוך , ויאמר היוזאלי , כי תחסר מלת אחר , כל
אחר , ועם אחר יריבך , וישם היוז"ד , שהוא לעמיד , והנה שכת ריבנה ה' את יריב
ל"ה א' , והכלל , שהיא מלה זרה . (מדברי ' עזרא) . (כו) סוניך . אינסך ,
(יחוקא מ"ה ח') ולא יוט עוד נשיא את עמי , ומרגשו , ולא ינסין . (רד"ק) .
תרגם הכסם המתרגם אשכנזי . את בשרם . על דרך חיש בצר זרועו יחכלו (לשון
מו"ט י"ט) . (הכ"ל) . וכעסים . מתק יין . (רס"י) . דמם . מדמם , והוא
נחות . (בן עזרא) .

ג (א) אי זה ספר כריתות וכו' . והנה זה הכתיב דגרי ורמיה (ג' ח') : ואחז את
כריתותיה איה , והתשובה , כי רמיהו דגרי על מלכות ישראל , שלעולם לא חקק
וכשיו

ישעיה מ"ט נ

ק"ה

שְׂכֹלָה וּגְלִמּוּדָה גִלְהָה וְסִירָה וְאַלְהָה מִי גִדְלָהּ הִזְ אֲנִי נִשְׂאָרְהִי לְבָרִי
 אֱלֹהֵי אֵיפָה הֵם : (כב) כֹּה־אָמַר אֲדָנִי יְהוָה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל־גּוֹיִם
 יָדַי וְאֶל־עַמִּים אֲרִים נְסִי וְהִבִּיאוּ בְּנֵיךְ בַּחֲצֹן וּבְנִתֶיךָ עַל־כַּרְתֶּךָ
 הַבְּשִׂאנָה : (כג) וְהָיוּ מַלְכִים אֲמֵנֶיךָ וְשָׂרוּתֵיהֶם מִיִּנְקוּתֶיךָ אַפִּים
 אֲרִץ יִשְׁתַּחֲוֶי־לְךָ וְעַפְרָה רַגְלֶיךָ יִלְחֲכוּ וְיִדְעוּת כִּי־אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־
 יִבְשׁוּ קַנְיִ : (כד) הֵיקַח מִגְבוּרַת מַלְקוּת וְאִם־שָׁבִי צְדִיק מִלְּמַט :
 (כה) כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה גַּם־שָׁבִי גְבוּרַת יְקַח קִמְץ בּוֹק וּמַלְקוּת עֲרִיץ
 יִמְלֹט וְאֶת־יְרִיבֶיךָ אֲנֹכִי אֲרִיב וְאֶת־בְּנֵיךָ אֲנֹכִי אוֹשִׁיעַ : (כו) וְהִאֲכַלְתִּי
 אֶת־מוֹנֵיךָ אֶת־בְּשָׂרָם וּכְעָסִים דָּמָם יִשְׁכְּרוּן וְיִדְעוּ כֹל־בְּשָׂרָה כִּי־אֲנִי
 יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וּגְאֻלְךָ אֲבִיר יַעֲקֹב :

נ (א) כֹּה אָמַר יְהוָה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ

או

ר ש י

וְשׂוֹנוֹת וְסִירָה מוֹסֶרֶת מִכָּל אִדָּם הַכֹּל חוֹמְרִים עָלֶי סוּרוּ מוֹנוֹה : (כב) יָדִי •
 נְסִי • סִימֹן לַהֲצִיא גְלוּת • נֶס , פִּירֵק ח' צִלְע'ז' (צִל"ח שְׁטַחֲנַע כְּמוּ לַעִיל
 ה' כ"ו) כְּמוּ וּכְנֶס עַל הַגְּזַעַס (לַעִיל ל') וְהוּא סִימֹן קִיבּוּץ וְנוֹתֵנִן בְּרַחֲשֵׁה
 צַד • צַחֲיוֹן , חִיִּישִׁי לַח' צִלְע'ז' עֶסְעֵל"ע , Ailselle. צִל"ח חֲכַסֵּל , שׁוֹלֵדֵר ,
 עִיין שַׁבַּת ל"ב ח' צִד"ס מִרְפָּקִי) וְדוֹמָה לוֹ צַעֲרָח וְגַם חֲנִי חֲנִי נַעֲרִיתִי (נַחֲמִים
 ה' : (כב) הַיּוֹקַח מִגְבוּרַת מַלְקוּת • כַּסְּזוֹרִים חֲתָם שֵׁחִי אִיפְשֶׁר לַקַּחַת מַעֲשׂוֹ
 מַלְקוּת שִׁבּוֹי שֶׁל יַעֲקֹב הַנְּדִיק : (כה) וְאֶת יְרִיבֶיךָ • וְעַם מְרִיבֶיךָ חֲנִי אֲרִיב :
 (כו) וְהִאֲכַלְתִּי אֶת מוֹנֵיךָ • לַחִית הַסְּדָה אֶת בְּשָׂרָם • מוֹנֵיךָ לַשּׁוֹן אַ חוֹנוֹ
 (וְיִקְרָא כ"ה) חוֹנָחַת דְּבָרִים הַמִּקְנָחִים חוֹתֵךְ בְּגִידוֹפִים' : וְכַעֲסִים מוֹתֵךְ
 יין : דָּמָם יִשְׁכְּרוּן • כֵּן שַׂרְס מוֹדָמִס חוֹתֵם הַרְגִּילִים לַשַּׁחֹת דָּם וְמוֹי הַסֵּ אִו
 עוֹף הַשָּׁמַיִם כֵּן ת"י :

ג (ב) מדוע

מכלל יופי

כְּמוֹ זִמְרוֹת : (יח) וְחֻקְשָׁרִים , מִזְנֵיךְ הַדְּגוּשׁ תִּקְשְׁרִי אוֹתָם : (יט) הַרְסֵהֶךָ , בְּשׁוֹר"ק עֵינֶיךָ
 הַסֵּבֵר וְהַפֵּל : הַצָּרִי , עֵינֵינוּ הַכֵּר שֶׁהוּא הַפֶּךְ הַמִּרְסָה וּפִירוּשׁוֹ תִּדְחִקִי : (כ) שְׂכֻלֶיךָ ,
 בְּחִיר"ק הַשֵּׁיךְ וְהוּא שֵׁם וּפִירוּשׁוֹ שֶׁאֵת שְׂכֻלָּה מֵהֵם : צַר , עֵינֶיךָ הַדְּחֵק וְהוּא תֵּאֵר : גִּשְׁחָה
 לִי , נִשְׁמָה בַעֲבוּרֵי שֶׁאֵשׁ צָרוּס כִּי צַר לִי הַמִּקּוּס : (כא) גִּלְהָה וְסִירָה , מִזֵּד בְּנִיהַ
 שְׂגוּלָתוֹ וְסִירָה מוֹמֵה , וְכֵן כֹּהֵלָה טוֹבֵלַת עֲלֵיהֶם : וְסוּרָה , תֵּאֵר כְּמוֹ וְסוּרֵי בִּאֲרֵן רוֹזָה לְיַמֵּד סוּרָה
 מִמִּקְוֵה : אֵיפָה הֵם , נִכְתַּב בְּה"א עַל פִּי הַמַּסֶּרֶת וְהַקְּבֵלָה וּפִירוּשׁוֹ אֵיפָה מֵאֵיפָה כְּלִימֵר
 מֵאֵיפָה מִקּוּס נָחוּ , אוֹ פִירוּשׁוֹ אֵיפָה הֵיוּ : (כב) בַּחֲצֹן , עֵינֵינוּ גְרוּעַ : (כג) אֲמֵנֶיךָ ,
 מַגְדִּלֶיךָ